

סוגיה כו: דיני התקיעה (9): שהה כדי לגמור את כולה

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בדין אדם השוהה באמצע מצוה כדי לגמור את כולה. עיקר הסוגיה במסכת ברכות [עיין תורת אמן ברכות ח"א סוגיה נה עמ' 261], ולכן לא נכנס כאן לעובי הקורה, ונשרטט את הסוגיה בקוים כלליים בלבד.

מקורות

- א. גמ' לד.-לד: "תקע בראשונה ומשך בשניה... שהיה כדי לגמור את כולה חזור לראש" [השני]
- ב. רש"י ד"ה מתשעה בני אדם כאחד לא יצא תוס' ד"ה מתשעה
- ג. תוס' ד"ה לדידי רי"ף יא: "גמ' אר"י שמע ט' תקיעות... אלא קורא ממקום שפסק"
- ד. רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ו
- ה. שו"ע סי' תקפח סע' ב-ג ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק ו-ט]

הסבר הסוגיה

שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא, מט' בני אדם כאחד לא יצא. [ברייתא לד:]

הברייתא מביאה שתי הלכות:

- א. למרות שכל התקיעות יחידה אחת, שהייה באמצע התקיעות אינה פוסלת אותן.
 - ב. שמיעה של תשעה קולות בבת אחת אינה מוציאה את שומען ידי חובה.
- רש"י מתקשה בדין השני, מדוע שומע תשע קולות מתשעה בני אדם כאחד אינו יוצא ידי חובתו, והרי אנו פוסקים שתרי קלי משתמעי? לפיכך רש"י משנה את הגרסה, וגורס: "מתשעה בני אדם כאחד יצא".

ניתן לענות על שאלתו של רש"י שתי תשובות:

- א. לא מספיק לשמוע תשעה קולות, צריכים לשמוע אותם בסדר של תקיעה, תרועה ותקיעה, כאן הוא שמע את כל הקולות, אבל לא שמע אותם כסדרם, ולכן לא יצא ידי חובתו [תוד"ה מתשעה].

- ב. קול אחד מתרי קלי משתמעי, אבל שני קולות ביחד אינם נשמעים. כאן הוא צריך לשמוע בבת אחת גם את התקיעה וגם את התרועה, ולא ניתן לשמוע שני קולות יחד [עיין לעיל עמ' 9?].

הגמ' מביאה מחלוקת בין רבי יוחנן לבין רבו, רבי שמעון בן יהוודק, האם מפסיק במצוה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. רבי יוחנן סובר שאינו חוזר לראש, ורבו סובר שחוזר לראש. הגמ' מקשה כיצד ניתן לומר שר' יוחנן סובר שאינו חוזר לראש, "והא רבי אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קרי קריאת שמע כי מטא למבואות מטונפות אישתיק בתר דחליף אמר ליה מהו לגמור אמר לו אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש". מתרצת הגמ': "הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש". גמ' זו קשה להולמה, אם רבי אבהו סובר ששוהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, מדוע הוא שאל את רבי יוחנן רבו?

מתרץ הרא"ש [ברכות פ"ג ס"ג כג], שר' יוחנן סובר שיש שני סוגים שונים של שוהה. יש שוהה מרצון ויש שוהה מאונס. שוהה מרצון - חוזר למקום שפסק. שוהה מפני אונס של מבואות המטונפים - חוזר לראש. רבי אבהו שהה במבואות המטונפים כדי לגמור את כולה. שאל הוא את ר' יוחנן, מה דיני האם אני חוזר לראש, או למקום שפסקתי. ענה ר' יוחנן, לדידי, שאני סובר שמוותר לקרוא קריאת שמע במבואות המטונפים, שהייתך היא שהייה מרצון, וחוזר אתה למקום שפסקת. לדידך, שאסור לקרוא קריאת שמע במבואות המטונפים, שהייתך היא שהייה מאונס, וחוזר אתה לראש!¹

הרא"ש פוסק כרבי יוחנן, שיש חילוק בין פוסק מאונס לפוסק מרצון. הרי"ף אינו מקבל את פירושו של הרא"ש ואינו מחלק בין פוסק מאונס לבין פוסק מרצון, ובשניהם אינו חוזר לראש. הרי"ף סובר שרק בתפילה שוהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. התוס' חולק על הרי"ף ועל הרא"ש ופוסק כרבי אבהו שכל שוהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש.

סיכום

מסוגייתנו משמע שרבי יוחנן ורבי אבהו נחלקו האם שוהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. רבי יוחנן סובר שאינו חוזר לראש ורבי אבהו סובר שחוזר לראש. הרי"ף פוסק כרבי יוחנן שאינו חוזר לראש. הרא"ש חולק ומפרש על פי הגמ' במסכת ברכות, שרבי יוחנן ורבי אבהו לא נחלקו בדין שהה כדי לגמור את כולה, לשניהם אם שהה מרצון אינו חוזר לראש ואם שהה מאונס חוזר לראש.

הלכה

השו"ע פוסק שאם שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא ידי חובתו, ואם שמע תשע תקיעות בבת אחת לא יצא ידי חובתו. המשנה ברורה [סק"ו] אומר שאם שהה באונס כדי לגמור את כולה, חוזר ותוקע תשע תקיעות, שהרי הרמ"א [סי' סה] פוסק כרא"ש.

¹ סוגייתנו מועתקת מהגמ' בברכות כד., המעיין שם יראה שפירוש הרא"ש הוא כפתור ופרח.